

UČENJE I OBRAZOVANJE ODRASLIH
(Rubenson, Kjell (ur.) *Adult learning and education*,
Elsevier, Oxford, 2011., 313 str.)

Ognjen Žiljak

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
ognjen.ziljak@asoo

Knjiga „*Adult learning and education*“ (Učenje i obrazovanje odraslih) je zbornik radova, izvorno objavljenih u *The international encyclopedia of education* (Međunarodna enciklopedija obrazovanja), koji predstavljaju pokušaj aktualnog pregleda cjelokupnog područja obrazovanja odraslih. Urednik K. Rubenson ističe da je doprinos teorijskoj i empirijskoj bazi znanja obrazovanja odraslih osnovna ideja iza ovog zbornika, te autori, selektirani na temelju šire međunarodne zastupljenosti i reputacije, uključuju stručnjake kao što su J. Field, P. Jarvis, P. Bélanger, itd., koji su autori ukupno 46 članaka. Knjiga je podijeljena u pet dijelova, i u skladu sa sveobuhvatnim ambicijama uključuje teme od povijesnog razvoj područja, preko različitih teorijskih utemeljenja i različitih perspektiva implementacije obrazovanja i učenja odraslih, do uloge, odnosno funkcije obrazovanja odraslih u društvu.

U prvom, uvodnom, dijelu knjige, autori se obrazovanjem odraslih bave na općenitoj razini. K. Rubenson opisuje različita shvaćanja i definicije obrazovanja odraslih, pri čemu naglašava napetosti koje se ovdje javljaju između obrazovanja odraslih, kao znanstvene discipline te ostalih disciplina, kao i napetosti koji se javljaju u pogledu povezivanja teorije i prakse obrazovanja odraslih. B.J. Hake izlaže povijesni razvoj obrazovanja odraslih, pri čemu naglašava tri aspekta tog razvoja – institucionalni razvoj, pregled značajnih pojedinaca i reformatora, te pregled razvoja pojedinih inicijativa. J. Field bavi se odnosom obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja, te ističe kako je na području javnih politika, upravo cjeloživotno učenje postalo dominantan koncept. Field opisuje kako se aktualne politike cjeloživotnog učenja razlikuje od prethodnih inicijativa i politika usmjerenih na promociju učenja u odrasloj dobi u nekoliko aspekata – prvo, to je širina i ponekad neodređenost samog koncepta, zatim činjenica da izvorno dolazi iz područja javnih politika, a ne obrazovanja, te dominantna ekonomska usmjerenost u njegovog primjeni. Upozorava kako ovako formuliran pristup cjeloživotnom učenju, osim što ima tendenciju zanemarivanja učenja u kasnijoj životnoj dobi, može dovesti i do daljnjeg jačanja društvenih razlika.

U drugom dijelu knjige autori se iz različitih perspektiva bave učenjem i poučavanjem odraslih, kao i planiranjem obrazovanja odraslih. S.B. Merriam pokazuje kako su pojedine perspektive utjecale na razvoj teorija obrazovanja odraslih – od perspektive usmjerene na pojedinog polaznika, unutar kojih autorica objašnjava razvoj teorija andragogije, samosumjerenog učenja i transformacijskog učenja, perspektive koja je usmjerena na kontekst u kojem se učenje odvija, pa do najnovijih perspektiva koje se bave ulogom emocija, čak i spiritualnosti. D. Beckett daje kraći pregled filozofskih utemeljenja različitih teorija obrazovanja odraslih, a E.A.L. Stine-Morrow i J.M. Parisi razmatraju međusoban odnos kognitivnog razvoja odraslih osoba i obrazovanja odraslih. K. Illeris navodi različite aspekte učenja, to jest karakteristike ovog procesa neovisne o dobi osobe koja uči, kao i specifične karakteristike učenja odraslih osoba te zaključuje da većina tradicionalnih teorija učenja i poučavanja nije primjenjiva na učenje odraslih. P. Cranton razmatra teoriju transformacijskog učenja, a L. West govori o biografskoj perspektivi obrazovanja odraslih, kao usmjerenosti na subjektivno iskustvo osobe koja uči, nasuprot pristupima, posebno bihevioralističkim, koji imaju tendenciju reduciranja osobe koja uči na jedan apstraktni entitet. P. Mayo razmatra obrazovanje odraslih iz pozicije rada Paula Freire, a S. Billet opisuje različite koncepte učenja na radnom mjestu. Navodeći različita shvaćanja organizacijskog učenja, kao i različite razine na kojima se ono može proučavati, P.E. Ellström ukazuje na pojačan interes za ovaj fenomen na tri područja: razvoj škola i inovativne škole, razvoj ljudskih resursa, te učenje na radnom mjestu. Analizirajući koncept informalnog učenja, P. Hodgkinson u svome članku upozorava na pošteškoće do kojih dolazi zbog različitog razvoja ovog pojma unutar znanstvenog i političkog okvira, nesuglasja oko granica između formalnog i informalnog učenja, kao i suprotstavljenih teorija učenja općenito. Ističe da je za politike i praksu u europskim zemljama najutjecajnije klasifikacija Europske unije koja govori o formalnom, neformalnom i informalnom učenju. A.L. Wilson i R.M. Cervero opisuju tri glavne teorije planiranja u obrazovanju odraslih – konvencionalnu, deliberativnu i radikalnu, te pretpostavke i izazove vezanu uz svaku od njih.

Treći dio knjige prikazuje različite provoditelje i područja obrazovanja odraslih, sudjelovanje u obrazovanju odraslih, odnosno prepreke koje se ovdje javljaju, kao i pitanja vezana uz financiranje obrazovanja odraslih. R. Höghielm opisuje različita shvaćanja osnovnog obrazovanja odraslih u pojedinim zemljama, kao i promjene do kojih dolazi zbog nastojanja za njegovim povezivanjem s potrebama tržišta rada. L. Tett i R.St. Clair analiziraju promjene do kojih dolazi u opismenjavanju odraslih, povećanim zahtjevima za procjenom ishoda ovih programa i njihove učinkovitosti, kao i pomakom u smjeru profesionalizacije ovog područja, prije svega u razvijenim zemljama. D. Schugurensky se u svom tekstu bavi građanskim obrazovanjem odraslih i obrazovanjem odraslih za imigrante, dva različita, ali srodna područja teorije i prakse u obrazovanju odraslih. Kako će takvi programi izgledati ovisi prije svega na koju od četiri dimenzije građanstva (status, identitet, građanske vrline, aktivno građanstvo) se usredotočuju. K. Forrester navodi karakteristike radničkog obrazovanja, koje on izjednavača s obrazovanjem unutar sindikata, te analizira njegovu

ulogu unutar šireg društvenog konteksta. Narodno obrazovanje odraslih, kako S. Tøsse piše u svome članku, uglavnom je nastalo kao rezultat nastojanja za odmakom od instrumentalizacije, sistematizacije i institucionalizacije tradicionalnog školovanja. Iako ono ima različito značenje u različitim sredinimama (autor navodi primjere iz nordijskih zemalja, te Latinske i Sjeverne Amerike) moguće je izdvojiti tri njegove dimenzije koje su svugdje prisutne: političko-ideološka, pedagoško-participativna i akcijski usmjerena dimenzija. M. Slowey se u svom članku bavi sudjelovanjem odraslih u visokom obrazovanju, navodi razne klasifikacije odraslih studenata, različite tradicije u pogledu sveučilišnog obrazovanja odraslih, kao i aktualne promjene na ovom području, prije sveg pod utjecajem politika cjeloživotnog učenja. B. Connolly analizira dimenzije obrazovanja odraslih unutar zajednice, a R.M. Cervero i B.J.Daley bave se kontinuiranim profesionalnim obrazovanjem. B. Kriechel piše o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju posebne kategorije nezaposlenih osoba, koje su posao izgubile zbog zatvaranja cijelih poduzeća ili tvornica, odnosno masovnih otpuštanja u pojedinim sektorima, zbog čega je niz zemalja razvio posebne programe usmjerena upravo na tu skupinu nezaposlenih. R.S. Grenier se bavi muzejima, kao mjestima gdje odrasle osobe uče, a C. Duke opisuje koncept gradova odnosno regija koja uče, te pokazuje kako ovaj pojam ima dva značanja – šire (sposobnost grada i regije da uči kao osoba) i uže (aktivnosti lokalnih i regionalnih vlasti usmjerene na širenje obrazovnih mogućnosti). P. Jarvis piše o obrazovanju starijih osoba, a N.Z. Haniff govori o osnaživanju kroz obrazovanje, aktivistički usmjerenom učenju kao obliku zagovaranja ljudskih prava, na primjeru programa koji obrađuje specifičnosti prijetnje HIV-a za afroameričku populaciju. D.-B. Kwon i C.H.O. Daeyeon daju općenit pregled politika cjeloživotnog učenja, sljedeći Greenovu klasifikaciju (tržišno vođeni pristup, državno vođeni pristup, pristup vođen kroz socijalno partnerstvo). Å. Sohlman analizira problematiku financiranja obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja, pri čemu se posebno fokusira na zemelje OECD-a. P. Andersson u svom članku i V. Klenowski u svom tekstu bave se pitanjem procjene učenja, pri čemu Andersson govori o procjeni prethodnog učenja (PLA), a Klenowski se fokusira na korištenje portfelja u procesu procjene. R. Desjardins sudjelovanje u obrazovanju odraslih analizira kroz tri ključna pitanja: kolika je ukupna razina sudjelovanja? Tko sudjeluje? Zašto neki ljudi ili društvene skupine više ili manje sudjeluju? K. Rubenson se također bavi sudjelovanjem u obrazovanju, no u središtu njegove pozornosti su prepreke koje se pritom javljaju te navodi podatke iz empirijskih istraživanja, kao i različite teorijske perspektive.

Četvrti dio bavi se obrazovanjem odraslih kao znanstvenim područjem, te daje različite perspektive istraživanja fenomena kao što su spol, klasa ili narodnost u kontekstu obrazovanja odraslih. U svom tekstu T. Fenwick daje pregled istraživanja fokusiranih na učenje na radnome mjestu. J. Stalker govori o rodnoj analizi unutar obrazovanja odraslih – definira sam koncept kao teorijsku odrednicu, ali i predmet istraživanja, te navodi koristi, odnosno izazove vezane uz ovaj vid istraživanja na području obrazovanja odraslih. T. Nesbit polazi od shvaćanja obrazovanja odraslih kao moralnog i političkog nastojanja te pokazuje kako se klasna analiza

može uklopiti u istraživanja obrazovanja odraslih. J. Johnson-Bailey i D. Drake-Clark u svom članku prikazuju različite načine kojima se pitanju rase i etniciteta pristupa u literaturi vezanoj uz obrazovanje odraslih u razvijenim zemljama (tzv. Sjever), a kako u zemljama u razvoju (tzv. Jug).

Peti dio knjige posvećen je ekonomskim i društvenim aspektima obrazovanja odraslih, kao i međusobnom odnosu pojedinih elemenata društva i područja obrazovanja odraslih. H.S. Olesen u svome tekstu istražuje povijesni razvoj društvenih funkcija obrazovanja odraslih u kontekstu procesa modernizacije fokusirajući se na tri osnovna tipa: osnovno obrazovanje odraslih, narodno obrazovanje odraslih, obrazovanje i osposobljavanje odraslih za posao. G. Rees analizira na koji način su pojedine ekonomske teorije utjecale na obrazovanje odraslih, pri čemu iznosi svoju kritiku uloge teorije ljudskog kapitala i gospodarstva temeljenog na znanju za formiranje politika obrazovanja odraslih, odnosno politika cjeloživotnog učenja. J. Crowther i I. Martin govore o funkcijama obrazovanja odraslih s obzirom na građansko društvo, te pokazuju na koji način se ovaj odnos ostvaruje unutar tri shvaćanja ovog koncepta: komunitarijanska perspektiva; perspektiva deliberativne demokracije Jürgena Habermasa; te radikalno aktivistička perspektiva Antonia Gramscija. S. Walters piše o obrazovanju odraslih kao instrumentu izgradnje nacije, te opisujući iskustva zemalja južne Afrike pokazuje kako su društveni pokreti, odnosno kasnije novi režimi prepoznali ulogu obrazovanja odraslih za, prvo, mobilizaciju građana, te kasnije, pripremu građana za nove uloge i novu odgovornost u novome društvu. P. Bélanger i M. Robitaille u svom tekstu pišu u povezanosti zdravlja i obrazovanja odraslih, te ističu da se može govoriti o dva aspekta – obrazovanje odraslih kao instrument zdravstvene politike (zdravstveno opismenjavanje, promocija zdravlja, itd.) i kontinuirano obrazovanje medicinskog osoblja. P. Lovder istražuje koji su globalizacijski procesi te na koji način, utjecali na nacionalne sustave strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, dok se M. Ahmed, također pišući o promjeni obrazovnih paradigmi pod utjecajem globalizacije posebno koncentrira na ulogu nevladinih organizacija. T. Schuller i R. Desjardins analiziraju šire društvene koristi obrazovanja odraslih, kao što su smanjenje kriminala, povećanja društvene kohezije, uštede u zdravstenoj i socijalnoj skrbi, itd., te zaključuju da se pozitivni učinci obrazovanja odraslih, iako u manjoj mjeri nego u slučaju inicijalnog školovanja, mogu ustanoviti i za ove elemente. Konačno, A. Ferrer i W.C. Riddell kroz pregled empirijskih istraživanja pokazuju kakvi su ishodi pojedinih oblika obrazovanja i osposobljavanja odraslih za pojedince (u smislu zapošljavanja i plaća), te za poslodavce (u smislu povećanja produktivnosti).

S obzirom na impresivan popis autora iznimne međunarodne reputacije, sveuhvatnost zbornika, te velikog broja različitih perspektiva iz kojih autori pristupaju najširem skupu tema vezanih uz aktualne trendove u obrazovanju odraslih, ova knjiga je korisna i poticajna kako za istraživače zainteresane za znanstveno promišljanje obrazovanja odraslih tako i za osobe koji u obrazovanju odraslih sudjeluju kao njegovi praktični provoditelji.